

משנת 1939

לאור האמור לעי"ל יש להבין את ניסוחו תנאי הצטרפות חברים לקיבוץ העלייה: לא נדרש מהחבר להיות בוגר אוניברסיטה במדעי הרוח. כל אחד (ואחת) שרצה בקיבוץ גדול ופתוח לקליטת חברים נוספים, התקבל. כמו-כן, היה צריך להסכים, שקיבוץ העלייה לא יצטרף בארץ לאחד המשקים הוותיקים של הקיבוץ מאוחד, אלא ישאף ליסוד קיבוץ משלו, שמוכן לעלות על הקרקע כמשק עצמאי בבוא העת. משק וותיק ממילא לא היה מקבל אותנו, ועד לעלייה על הקרקע - אלוהים גדול. הייתה זו מסגרת מאוד ציונית ומאוד מגשימה, אך הייתה לה סיבה נוספת, עמוקה יותר, אם כי איש לא דיבר על כך: קבוצה היא בית, חום, חומת מגן נגד הבלתי צפוי באי-הוודאות שלפנינו. ידענו שהתאקלמות והסתגלות בארץ ובקיבוץ קשים מאוד; גיבוי של גרעין עשוי להקל. מוזר לקרוא היום את ההרהורים של הימים ההם. מה שנדרש מאתנו היה לחיות את חיי היום יום בארץ חדשה, במקום זר ובתנאים לא ידועים. כל זה מתגמד לאור גורל היהודים, שלא זכו לעזוב חופי אירופה. אך כך זה היה.

זרם אשרות הכניסה היה חלש מאוד, אך בכל זאת הגיעה באביב 1938 מכסה להולנד שאיפשרה לשלושה חברים, שכבר הצטרפו לקיבוץ העלייה, לעלות. שמואל לטר, לוטה כץ ואלכס היו הראשונים, ותפקידם היה לתור את הארץ ולמצוא, במסגרת הקיבוץ המאוחד, מקום מתאים עבורנו; הכוונה הייתה לאתר מקום כגרעין עצמאי, או הצטרפות לגרעין קיים ולחזקו, שיוכל להתפתח לקיבוץ, שבכוחו לעלות על הקרקע. כעבור חודש התבררנו בשורת מכתבים ארוכים, ש"המרגלים", אחרי התייעצות עם מוסדות הקיבוץ המאוחד, החליטו להתקשר עם פלוגת עבודה קטנה במושבה "הדר" שבשרון, ושמה "קיבוץ מחר". שלושה גרעינים הרכיבו את הפלוגה: הוותיקים היו יוצאי הכשרה מגרמניה, נוסף אליהם גרעין הכשרה מצ'כוסלובקיה, וגרעין שלישי - קבוצה של יוצאי עליית נוער מגרמניה שהתחנכו ביגור. לכאורה מקום אידיאלי, אך אליה וקוץ בה: הפלוגה נוסדה שלוש שנים קודם לכן ע"י אותו גרעין וותיקים גרמנים, יחד עם קבוצה של דתיים, גם הם יוצאי גרמניה, שהחליטו לחיות דווקא במסגרת הקיבוץ המאוחד, תוך סובלנות הדדית עם חילוניים. איני מבין מדוע מוסדות הקיבוץ המאוחד נכנסו להרפתקה זו כאשר חששו מראש, שניסיון כזה לא יצליח - ואמנם הפלוגה כמעט נשברה במקום לגדול ולהתגבש. במשך שנים לא התגברה הפלוגה על ה-setback הזה. כל אלה לא אמרו לנו הרבה בהולנד, מה גם שמאורע שארע בקיבוץ מחר באותם ימים חיזק את רצוננו להצטרף אליהם: הירקנית של הפלוגה, נורתה ונהרגה ע"י ערבי, כשירדה לסגור מים בגן הירק הקטן בשעות הערב, על אף שהלכה בליווי שומר. היה זה הד ראשון מעבר לים, מדכא ומאיים; אנחנו ראינו את עצמנו כחברים עתידים של פלוגה קטנה זו. קיבוץ העלייה נקרא ע"ש "מחר". איני חושב שהייתה בכל זה סנטימנטאליות או אידיאולוגיה מחודדת. היה זה השיקול המעשי הראשון, שעשוי היה להקנות לנו יעד ודאי באי הוודאות בה היינו שרויים עד כה. לדעת היכן נהיה.

אליעזר ליבנשטיין (לבנה) מעין חרוד, שהשתתף בסמינר לעניינים בינלאומיים בחסות משרד החוץ הבריטי בלונדון, התעכב כמה ימים בוורקדורף והרצה על המצב העולמי הכללי, כפי הצטייר באביב 1938: מלחמת ספרד ותביעות גרמניה במזרח אירופה, תוקפנות יפן בסין וחוסר האונים, או יותר נכון חוסר רצון מוחלט של המעצמות, בעיקר של האנגלים, להלחם. הנוער לא רצה לשמוע מצבא, "תנו להיטלר מה שהוא רוצה, ותנו לנו לשבת בבית". אך יותר מכל נרתע המעמד השליט מכל דבר, שעלול היה לגרום לזעזועים חברתיים ולסכן את מעמדו. ובתווך היהודים, שכל אחד היה מוכן לשלוח לעזאזל, משום שהם הגורם לכל הסכך. לכן סוגרים את גבולות בפניהם. ואין מוצא באופק (דברים אלה שנאמרו שנה לפני פרוץ המלחמה, התפרסמו בחוברות "מבפנים", שנתון 1938).

בגרמניה המשיכו הנאצים ללחוץ על היהודים להגר, והיו מוכנים להקציב מטבע חוץ לכל אחד שהיה מעוניין לצאת לחו"ל להשגת אינפורמציה לצורך הגירה. אמי ניצלה את ההזדמנות והודיעה לי שהיא רוצה לנסוע יחד איתי לארץ ישראל ולראות, אם בכלל אפשרי להוריי להשתקע שם. ביוני 1938 הפלגנו אפוא ממרסיי ובילינו כשלושה שבועות בארץ, קצת אצל קרובים וקצת במלון. היינו בירושלים ובחיפה. ספגנו יריות על האוטובוס בו נסענו לתל-אביב. בנהרייה התברר לנו כי בלי אמצעים ניכרים, לאנשים קשישים אין קיום בארץ, ולהקמת משק חקלאי מפרנס צריך יותר מ-1000 לירות שטרלינג. לביקורי בקיבוץ "מחר" שבהדר נסעתי, ליתר בטחון, לבדי - רציתי לחסוך מאימי את הלם מראה המקום - כמה צריפים רעועים ובקתות פח - shanty town. גם האנשים